

Jyri Lavikainen, tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VENÄJÄN UUSI YDINASEDOKTRIINI

JÄLLEEN YKSI YRITYS PAINOSTAA UKRAINAN TUKIJOITA

Venäjän ydinasedoktriiniinsa tekemillä muutoksilla ja asiakirjan julkistamisella marraskuussa on vain yksi merkittävä tavoite: auttaa Venäjää voittamaan Ukrainan sota. Ydinaseen käyttökynnyksestä doktriini ei kerro mitään uutta.

Venäjä kertoo uudessa ydinasedoktriinissaan voivansa käyttää ydinaseita, jos sen valtion rajojen ulkopuolella olevia joukkoja vastaan käytetään ydinaseita. Venäjä on nyt siis virallistanut Ukrainan sodan käytäntönsä, jossa ydinasepelotteiden tehtävä on myös toimia kilpenä sen käymille hyökkäyssohdille. Muista doktriinin muutoksista tiedotettiin jo syyskuussa: Venäjä kertoo pitävänsä esimerkiksi suvereniteettiinsa kohdistuvaa kriittistä uhkaa tai rajojensa sisälle suuntautuvaa massiivista ilmahyökkäystä mahdollisina syinä käyttää ydinasetta. Lisäksi se kertoo suojelevansa ylivaltaansa Valko-Venäjällä ydinasepelotteellaan.

Koska Venäjä väittää miehitysvallan alla olevien Ukrainan

alueiden kuuluvan Venäjälle, myös Ukrainan massiivinen ilmahyökkäys omille alueilleen voi Venäjän ydinasedoktriinin mukaan nyt johtaa Venäjän ydinaseiden käyttöön. Tästä huolimatta doktriinin julkaisu ajoitettiin hetkeen, jolloin Yhdysvallat päätti sallia kaukovaiikutteisten Atacms-aseidensa käytön Venäjän laillisten rajojen sisälle. Näin toimimalla Venäjä päätyy myöntämään, että se itse asiassa jakaa Ukrainan ja sen tukijoiden käsityksen siitä, etteivät miehitysvallan alla olevat alueet todellisuudessa kuulu sille.

Pohjimmiltaan doktriinin muutoksilla ei ole merkitystä Venäjän ydinasepelotteiden kannalta. Vaikka ydinasedoktriineissaan valtiot kuvailevat sekä itselleen

että vastustajilleen ydinaseiden käyttöön liittyvää ajatteluaan, ydinaseen käyttökynnystä on turha yrittää niistä etsiä. Päätös käyttää ydinaseita on mahdollisesti merkittävin strateginen päätös, jonka valtio voi historiassaan tehdä. Niinpä Venäjä, kuten yksikään toinen valtio, ei halua ennalta sitoa käsiään ydinaseiden käyttöön. Käytännössä Venäjä ilmoittaa ydinasedoktriinissaan käyttävänsä ydinaseita, jos se arvioi kansallisten intressiensä sitä vaativan – aivan kuten se ilmoitti edellisessäkin doktriinissaan, mutta vain toisin sanoin.

Jos Venäjä harkitsee ydinaseiden käyttöä, se tuskin etsii doktriinistaan vahvistusta sille, että ydinaseen käyttö on tilanteessa

sallittua. Harkitessaan ydinaseiden käyttöä Venäjä sen sijaan punnitsee minkälaisia sotilaallisia ja poliittisia vaikutuksia ydinaseiden käytöllä olisi. Lisäksi se arvioi ydinaseiden käytöstä ja käyttämättä jättämisestä koituvia riskejä. Näiden kysymysten vastauksiin voivat Venäjän vastustajat pelotteen keinoin vaikuttaa. Venäjän tavoitteena on voittaa Ukrainan sota, mikä on mahdollista vain, jos länsimaat rajoittavat tukeaan Ukrainalle eivätkä tee sotaan interventiota. Nykyoloissa ydinaseen käyttö Natoa tai Ukrainaa vastaan vaarantaisi tämän tavoitteen saavuttamisen.

Doktriiniin tehtyjä muutoksia käsiteltiin julkisesti jo syksyllä, mutta itse asiakirja julkaistiin vasta, kun Ukraina sai luvan iskeä kauko-vaikutteisilla aseilla Venäjälle. Tämä kertoo Venäjän pyrkivän ensi sijassa vaikuttamaan länsimaiden päätöksiin, jotka koskevat Ukrainan. Doktriinin julkaisua edelsi syyskuussa järjestetty Venäjän turvallisuusneuvoston kokous, jonka yhteydessä muutoksista tiedotettiin. Samaan aikaan Yhdysvallat ja Iso-Britannia pohtivat mahdollisuutta sallia Ukrainalle lupa iskeä kaukovaikutteisilla aseilla Venäjän rajojen sisäpuolelle. Vaikka muutokset hyväksyttiin jo tuolloin, doktriini jätettiin pöytälaatikkoon odottamaan tilannetta, jossa Venäjä tarvitsisi jälleen välinettä lännen uhkailuun.

Venäjä on joutunut käyttämään ydinasedoktriininsa muutoksia pelottelun keinona kahdesti, koska sillä on vain rajallisesti tapoja uhkailla ydinaseilla, niin kauan kun se ei ole valmis ottamaan valtavia riskejä ja todella valmistaudu ydinaseiskujen toteuttamiseen. Tästä huolimatta doktriinin julkaisu ja Venäjän muut ydinaseuhkaukset palvelevat Venäjän etuja. Kun keskustelu siirtyy ydinaseisiin, vähemmälle huomiolle jää tilanne taistelukentällä, jossa Ukrainan asema heikkenee. Samalla Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen seuraavaksi presidentiksi johtaa siihen, että Ukrainan tuen jatkuminen on aiempaa epävarmempaa.

Venäjän ydinasekiristys on luonteeltaan ennen kaikkea ennakoivaa. Venäjä pyrkii estämään itselleen epäsuotuisten kehityskulkujen toteutumisen tai vähintään ostamaan itselleen tarpeeksi aikaa niihin varautumiseen, jotta se voi voittaa sodan. Venäjä tuskin kuvitteli, että julkaisemalla ydinasedoktriininsa se voisi vielä vaikuttaa Ukrainan saamaan lupaan iskeä länsiaseilla rajojensa sisälle. Jos Ukraina kuitenkin saisi tulevaisuudessa käyttöönsä suuren määrän aseistusta, jolla se voisi tehdä operatiivisesti ratkaisevia iskuja tai laajamittaisen iskun Venäjän sisälle, saattaisivat Venäjän poliittiset tavoitteet Ukrainassa vaarantua. Ydinasekiristys on

yksi keino yrittää ohjata Ukrainan tukijoiden strategista ajattelua pois näistä tulevaisuuskuvista.

Yhdysvallat ja muut Ukrainan suurimmat tukijat ovat odotetusti todenneet, ettei Venäjän pelottelu toimi ja että tukea jatketaan entiseen tapaan. Yhdysvaltojen viranomaiset ovat kuitenkin myös arvioineet, että Ukrainalle annettu lupa iskeä Venäjälle ei ratkaise sotaa Ukrainan eduksi. Tämä lienee myös syy luvan heltiämiselle nyt eikä esimerkiksi keväällä 2023, kun Ukraina valmisteli vastahyökkäystään. Tuolloin suuremmalla aseavulla ja kaikkien rajoitusten poistamisella olisi voinut olla operatiivisesti ratkaisevia vaikutuksia.

Ukrainan suurimpien tukijoiden linja on perustunut oletukseen, ettei rintamalinja muutu suuresti ja että jossakin vaiheessa sota päättyy neuvotteluihin. Pohjimmiltaan syynä tähän politiikkaan on Venäjän ydinasekiristys. Venäjän ydinasekiristyksen voi sanoa olleen tehotonta vain, jos lännen politiikka muuttuu ja Ukrainan saama tukea lisätään voimakkaasti. Ukrainan suurimmat tukijat ovat kuitenkin tukeaan annostelemalla ja panttaamalla osoittaneet pelkäävänsä enemmän Venäjän tappiota kuin sen osittaista voittoa. /